

УДК 94(477)

DOI: 10.30840/2413-7065.2(87).2023.283300

**ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ  
В УКРАЇНІ (КІНЕЦЬ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТ.)****Наталія БЕЗСМЕРТНА***orcid.org/0000-0002-6463-0920*

науковий співробітник відділу української філології НДІУ

**Анотація.** У статті проаналізовано особливості реалізації державної мовної політики в Україні в умовах відновлення української державності та набуття українською мовою державного статусу. Виявлено, що державна мовна політика була непослідовною і не завжди відповідала потребам часу. Так, дуже важливий мовний закон 1989 р., який був проривним у кінці 80-х років, у 90-х роках ХХ ст. вже застарів і потребував суттєвого доопрацювання, оскільки приймався за часів СРСР, а почав реально функціонувати в незалежній Україні. Зазначено, що українська влада була дуже толерантною щодо росії і тому намагалася не порушувати статус-кво і не обмежувала сферу еживання російської мови, яка продовжувала домінувати над українською у суспільстві, за винятком освіти і науки. Зазначено, що за каденції проукраїнського президента В. Ющенка питання повернення повноцінного функціонування української мови в усі сфери державного і суспільного життя відкладалося на майбутнє. З'ясовано, що за часів проросійського президента В. Януковича почався активний наступ на українську мову та повернення російській не лише де-факто, а і де-юре офіційного статусу в Україні. Яскравим прикладом цього стало прийняття і впровадження в життя закону «Про засади державної мовної політики» 2012 р. Показано, що лише з початком повномасштабної російсько-української війни українська мова почала поступово відновлювати свої позиції та обмежувати вплив російської на суспільне життя. Цей позитивний процес був підтверджений законом «Про забезпечення функціонування української мови як державної» 2019 р., який поступово впроваджується в усі сфери життєдіяльності українського суспільства та допомагає українській мові зайняти своє гідне місце в Українській державі. Доведено, що державна мовна політика має впроваджуватись у всі сфери суспільного життя на всій території України, особливо на Сході та Півдні, які в радянську добу та за часів незалежності України найбільше постраждали від зросійщення та асиміляції.

**Ключові слова:** Україна; українці; українська мова; державна мовна політика; українознавство; українізація; російсько-українська війна.

**FEATURES OF STATE LANGUAGE POLICY IMPLEMENTATION  
IN UKRAINE (END OF THE 20TH – BEGINNING OF THE 21ST CENTURY)****Nataliia BEZSMERTNA**

research fellow of the Ukrainian Philology Department of RIUS

**Annotation.** The article analyses the features of implementing the state language policy in Ukraine under the conditions of restoring Ukrainian statehood and acquiring the Ukrainian language state status. It was found that the state language policy was inconsistent and did not always meet the needs of the time. Thus, a very important language law of 1989, which was a breakthrough in the late 1980s but was outdated in the 1990s, required substantial revision since it was adopted during the times of the USSR and began to really function in independent Ukraine. It is noted that the Ukrainian authorities

© Безсмертна Н.

were very tolerant towards russia and therefore tried not to violate the status quo and did not limit the sphere of use of the russian language, which continued to dominate Ukrainian in society except in education and science. It is noted that during the tenure of the pro-Ukrainian president V. Yushchenko, the question of returning the full functioning of the Ukrainian language to all spheres of state and social life was postponed for the future. It was found that during the time of pro-russian President V. Yanukovich, an active attack on the Ukrainian language and the return to russian not only de facto but also de jure to official status in Ukraine began. A vivid example of this was the adoption and implementation of the law "On the Principles of State Language Policy" (2012). It is shown that only with the beginning of the full-scale russian-Ukrainian war did the Ukrainian language begin to gradually restore its position and limit the influence of russian in public life. This positive process was confirmed by the law "On Ensuring the Functioning of the Ukrainian Language as a State Language" of 2019, which is gradually being integrated into all spheres of Ukrainian society and helps the Ukrainian language take its rightful place in the Ukrainian state. It has been proven that the state language policy should be implemented in all spheres of public life throughout the territory of Ukraine, especially in the East and South, which suffered the most from russification and assimilation during the Soviet era and during the time of Ukraine's independence.

**Key words:** Ukraine; Ukrainians; Ukrainian language; state language policy; Ukrainian studies; Ukrainization; russian-Ukrainian war.

**Постановка проблеми.** Актуальність дослідження полягає у тому, що державна мовна політика в Україні в умовах російсько-української війни й особливо після повномасштабного вторгнення військ російської федерації (далі – рф) на територію України (з 24.02.2022 р.) є одним із ключових питань українського суспільства, оскільки від державної мовної політики залежить формування національної ідентичності українського народу. На жаль, мовна політика в Україні після здобуття незалежності проводилася не на належному рівні. Тільки після повномасштабного вторгнення рф на територію України політичне керівництво та більшість українських громадян, нарешті, усвідомили, що українська мова – це один із чинників формування національної ідентичності українців, який відмежовує нас від ворога та об'єднує всередині країни.

**Аналіз останніх джерел, досліджень і публікацій.** Загалом актуальні питання мовної політики з часу відновлення

української державності розроблялися багатьма вченими. Серед напрацювань треба виділити такі: колективні монографії «Мовна політика та мовна ситуація в Україні: аналіз і рекомендації» (2008) [9] та «Мовна ситуація в Україні: між конфліктом та консенсусом» (2008) [10]; індивідуальні дослідження: Масенко Л. Т. «Мова і суспільство: Постколоніальний вимір» (2004) [8], Масенко Л. Т. «(У)мовна (У)країна» (2007) [7], Єрмоленко С. «Мова і українознавчий світогляд» (2007) [3], Р. Лозинський «Мовна ситуація в Україні (суспільно-географічний погляд)» (2008) [6], Руда О. Г. «Комунікативні девіації в умовах українсько-російського білінгвізму» (2009) [16], Г. Євсєєва «Державна мовна політика та українська національна ідея» (2010) [2], Я. Радевич-Винницький «Двомовність в Україні: теорія, історія, мововживання» (2011) [14], С. Савойська «Мовно-політичний сепаратизм як фактор дестабілізації національної єдності українського суспільства в умовах пострадянської

трансформації» (2011) [20], Радевич-Виницький Я., Іванишин В. «Мова і нація: Тези про місце і роль мови в національному відродженні України» (2012) [15], Руда О. Г. «Мовне питання як об'єкт маніпулятивних стратегій у сучасному українському політичному дискурсі» (2012) [17], С. Савойська «Мовно-комунікативна політика як специфічна область державної політики в поліетнічному соціумі: теоретико-історіологічний аналіз» (2013) [19], О. Ткаченко «Українська мова: сьогодні й історична перспектива» (2014) [21], С. Савойська «Мовна політика у сучасній Україні: деструктивні і конструктивні виміри» (2015) [18], Шевчук Ю. «Мовна шизофренія» (2015) [23], Ажнюк Б. М. «Мовна політика: Україна і світ» (2021) [1] та інші.

Однак особливості реалізації мовної політики Української держави потребують подальшого вивчення та осмислення.

Джерельною базою дослідження слугують так звані мовні закони, які стали основою мовного законодавства та мовної політики Української держави.

**Метою** публікації є аналіз особливостей реалізації державної мовної політики в Україні в умовах відновлення української державності та набуття українською мовою державного статусу. Завдання дослідження: стисло охарактеризувати історіографію вивчення проблеми й джерельну базу; проаналізувати понятійно-термінологічний апарат дослідження; осмислити українське мовне законодавство кінця 80-х років ХХ ст. – початку ХХІ ст.; досягнути головні напрямки державної мовної політики; показати важливість повернення української мови в усі сфери суспільного

життя на всій території України; підбити підсумки дослідження.

Праця реалізується в межах виконання прикладної науково-дослідної роботи, що фінансується з державного бюджету, «Особливості сучасної державної мовної політики в східних і деокупованих територіях України» і виконується в Науково-дослідному інституті українознавства МОН України (далі – НДІУ) відповідно до напрямку планової роботи відділу української філології.

**Виклад основного матеріалу.** Аналізуючи мовну політику Української держави, спочатку звернемо увагу на визначення дефініцій, пов'язаних прямо і опосередковано з цією актуальною проблематикою.

Мовна політика – сукупність ідеологічних постулатів і практичних дій, спрямованих на регулювання мовних відносин у країні або на розвиток у певному напрямі мовної системи.

Мовна ситуація – становище, пов'язане зі способом задоволення комунікативних потреб суспільства за допомогою однієї або декількох мов; форми існування мови або сукупності мов у межах певної спільноти [22, с. 357, 361].

Мовне законодавство – сукупність законодавчих і нормативно-правових актів, що регулюють використання мов у державі та світі. Належить до сфери мовної політики. Кожна країна сформувала свій підхід до мовного законодавства відповідно до власного національно-культурного, історичного, політичного, соціально-економічного досвіду. У країнах світу мовне законодавство визначається переважно конституцією та/або законами про державну (офіційну, національну) мову. У демократичних країнах мовне законодавство зазвичай

підпорядковане стандартам міжнародного права у сфері мовної політики на рівні ООН (ЮНЕСКО), Ради Європи, ОБСЄ, що визначені в таких документах, як Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950), Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966), Європейська хартія регіональних мов або мов меншин (1992) тощо [11].

У часи СРСР комуністичні ідеологи всіляко наголошували на розквіті радянських народів, їхніх мов, культур, традицій тощо, але насправді відбувалася тотальна асиміляція, а саме зросійщення та поступовий занепад етнічної культури неросійських народів. Особливо потерпала українська мова, хоча де-юре вона була мовою титульної нації Української Радянської Соціалістичної Республіки – українського народу. Проте у суспільство всіляко просувалася теза про вищість, високу культурність та довершеність російської й недолугість, недосконалість, нерозвиненість української як мови селяків та малоосвічених верств населення. Разом із тим, завдячуючи діям української інтелігенції, національно свідомих українців, українська мова була збережена порівняно з білоруською. В умовах занепаду комуністичної ідеології, дезінтеграції СРСР та його остаточного краху й відновлення суверенності Української держави українська мова отримала реальний шанс повернути свою значущість у суспільно-політичному, культурному, гуманітарному просторі України.

З часу відновлення української державності, а саме з 1991 р., розпочався поступальний, але не завжди послідовний, процес набуття українською її де-юре і де-факто державного статусу. Протягом

1991–2023 рр. державна мовна політика базувалася на Конституції України, міжнародних зобов'язаннях та трьох фундаментальних мовних законах.

Конституція України як Основний Закон держави всіляко пропагує та утверджує повнокровне функціонування української мови у соціумі. Так, стаття 10 Конституції України стверджує, що державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України. Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування. Застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом [5].

На думку відомої української мовознавиці С. Єрмоленко, державотворчу функцію мови можна порівняти із значенням державної символіки: як символіка національної держави (прапор, герб, гімн) виокремлює це суспільне утворення серед інших національних держав, так і державна мова репрезентує особовість, цілісність держави [3, с. 82].

Отже, українська мова має виконувати державотворчу функцію, оскільки саме єдина мова робить населення єдиним згуртованим державним етносом (нацією), який живе у самостійній країні, оберігає та розвиває свою мову, культуру, самобутність тощо. Через українську мову відбувається ототожнення громадськості з українською політичною нацією в творчому процесі.

З 1991 по 2012 р. в Українській державі діяв закон «Про мови в Українській РСР» 1989 р. У статті 2 цього мовного

закону прописано, що відповідно до Конституції Української РСР (888-09, 254к/96-ВР) державною мовою Української Радянської Соціалістичної Республіки є українська мова. Українська РСР забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя. З приводу мов міжнаціонального спілкування у статті 4 зазначено, що мовами міжнаціонального спілкування в Українській РСР є українська, російська та інші мови. Українська РСР забезпечує вільне користування російською мовою як мовою міжнаціонального спілкування народів Союзу РСР. У статті 5 прописано, що громадянам Української РСР гарантується право користуватися своєю національною мовою або будь-якою іншою мовою. Громадянин має право звертатися до державних, партійних, громадських органів, підприємств, установ і організацій українською чи іншою мовою їх роботи, російською мовою або мовою, прийнятою для сторін [13].

Оскільки цей мовний закон був прийнятий у тогочасній радянській республіці, яка була складовою частиною унітарного де-факто Радянського Союзу, а не у відновленій у 1991 р. Українській державі, то цілком очевидно, що у ньому дуже обережно йдеться про українську мову як мову міжнаціонального спілкування, але лише у парі з російською. Тобто, на нашу думку, це було великою помилкою державної мовної політики користуватися цим мовним законом аж до 2012 р., що був прийнятий згідно з ідеологічними постулатами тоталітарної влади. Потрібно було після проголошення незалежності України у 1991 р. розробити і прийняти новий мовний закон вже у новоствореній Українській державі, де

було б чітко прописано, що державною мовою Української держави є українська мова як засіб консолідації суспільства, що має виходити на міжнародну арену як мова суверенної держави.

Натомість у статті 10 Конституції України наголошувалося: «В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України» [5, с. 6]. Це положення заклало «міну уповільненої дії» під мовне законодавство Української держави, оскільки воно створювало особливі преференції для функціонування і розвитку російської мови у суспільстві. На цю норму Конституції України постійно акцентували увагу проросійські політики, громадські діячі та звичайні російськомовні громадяни, які не хотіли вивчати українську мову та прагнули, щоб мовна політика в Україні залишалася проросійською та постколоніальною. Значимо, якби у статті 10 Конституції України були перераховані мови всіх етнічних меншин, які мешкали на той час в Україні, згідно з радянським переписом населення 1989 р., тоді російська мова була б однією серед інших мов.

Проукраїнська еліта, патріотично налаштована громадськість вимагали від законодавчої і виконавчої влади змін мовного законодавства та покращення мовної політики України (розширення її функціонування в усіх сферах суспільного життя). Проте, на превеликий жаль, це нагальне питання для збереження української ідентичності не отримало свого вирішення. Навіть у часи президентства проукраїнськи налаштованого В. Ющенка мовна політика здійснювалася без суттєвих змін через побоювання збурення антиукраїнських настроїв на Сході і Півдні України, тому

мовне законодавство не трансформувалося відповідно до нагальних вимог того часу.

У свою чергу приход до влади проросійських політиків в особі новообраного очільника Української держави у 2010 р. В. Януковича призвів до посилення антиукраїнського вектора у діяльності законодавчої та виконавчої влади. Підсумком такої проросійської реваншистської політики щодо українців та української мови став мовний закон «Про засади державної мовної політики» (неофіційно відомий як «Закон Ківалова-Колесніченка»), ухвалений з порушенням Конституції України, норм регламенту та процедури розгляду, але все ж таки набув чинності 10 серпня 2012 р. У статті 5 цього мовного закону визначено цілі та принципи державної мовної політики, яка формально базується на визнанні й всебічному розвитку української мови як державної і гарантуванні вільного розвитку регіональних мов або мов меншин, інших мов, але реально закон надавав перевагу для розвитку саме російської мови у всіх сферах суспільного життя [12].

Тобто мовний закон «Про засади державної мовної політики» 2012 р. надав російській та іншим мовам національних меншин статус регіональної мови, що дозволило використовувати мови національних меншин в освітніх, культурних та інших державних установах у тих місцевостях України, де національні меншини перевищували 10% населення [12]. Цей мовний закон поширювався здебільшого в східних і південних областях України, де переважна або значна частина населення розмовляє російською мовою. Прикриваючись Європейським законом про так звані

міноритарні (регіональні) мови, проросійські політики надавали російській мові можливість поступового реваншу, а з часом і перемоги над українською та витіснення її з усіх сфер суспільного життя.

Саме тому мовний закон «Про засади державної мовної політики» 2012 р., порушуючи статтю 10 Конституції України, деформував мовне законодавство України на користь російської мови, знецінював роль і значення української мови у формуванні національної ідентичності українського народу та консолідації українського суспільства.

Прийняття цього ганебного закону спровокувало національно-патріотичних українців на проведення ними акцій противу, які призвели до так званого «мовного майдану».

Мовний майдан 2012 року – масові громадські протести в Україні проти прийняття закону «Про засади державної мовної політики», який передбачав можливість офіційної двомовності в регіонах, де чисельність нацменшин перевищує 10%. На початку липня 2012 р., після ухвалення народними депутатами Верховної Ради України закону «Про засади державної мовної політики», у центрі Києва, на Європейській площі під Українським домом, зібрався мітинг на підтримку рідної мови. Наступного дня між протестуючими та правоохоронцями відбулися сутички із застосуванням сльозогінного газу. Невдовзі, 8 липня, незважаючи на акції протестувальників, що проходили не лише у столиці, а й у низці інших міст України, тогочасний президент Української держави В. Янукович підписав цей скандальний закон.

У результаті Революції Гідності після втечі проросійського очільника Верховна Рада України скасувала закон «Про

засади державної мовної політики» 2012 р. Проте тогочасний спікер Верховної Ради України, який одночасно виконував обов'язки президента України, О. Турчинов не підписав цей документ. Незважаючи на це, російська влада використала ухвалу українських законодавців щодо мовного закону Ківалова-Колесніченка як «казус беллі» для захоплення Кримського півострова та постійно у своїх пропагандистських засобах масової інформації наголошувала на переслідуванні та упослідженні російської мови та її носіїв «злочинною київською хунтою».

Де-юре у 2014–2019 рр. продовжував діяти цей антиукраїнський мовний закон. На превеликий жаль, українська революційна влада протягом усього часу не приділяла належної уваги вирішенню цього нагального питання і приведенню мовного законодавства у відповідність з нагальними вимогами української національно-патріотичної громадськості.

Лише 25 квітня 2019 р. під час завершення каденції президентства П. Порошенка Верховна Рада України, нарешті, ухвалила мовний закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», який набув чинності 16 липня 2019 р. (через два місяці з дня його опублікування «Голосом України»: 16 травня 2019 р.). У статті 1 чітко прописано, що єдиною державною (офіційною) мовою в Україні є українська мова; статус української мови як єдиної державної мови зумовлений державотворчим самовизначенням української нації; державний статус української мови є невіддільним елементом конституційного ладу України як унітарної держави; статус української мови як єдиної державної мови в Україні визначається виключно

Конституцією України; статус української мови як єдиної державної мови передбачає обов'язковість її використання на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування, а також в інших публічних сферах суспільного життя, які визначені цим Законом; українська мова як єдина державна мова виконує функції мови міжетнічного спілкування, є гарантією захисту прав людини для кожного українського громадянина незалежно від його етнічного походження, а також є фактором єдності і національної безпеки України [4].

Впровадження мовного Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» 2019 р. стало дуже важливим прогресивним кроком державної мовної політики України. Адже він закріпив за українською мовою поважний статус її поступального розвитку у всіх сферах суспільства. Окремо треба відзначити, що 16 липня 2022 р. набрали чинності окремі норми мовного закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної» 2019 р., які закріпили статус української мови в інформаційній та бізнесовій сферах (ст. 27). Людина або дотримується його, або веде свою діяльність у іншій країні, закони якої її влаштовують.

Слід відзначити, що після відновлення української державності 1991 р. державна мовна політика в Україні провадилася у контексті пострадянської парадигми, основою якої були проросійськи налаштовані політики, які провадили деструктивну державну мовну політику та діяли в інтересах рф, і російськомовні громадяни України, які не бажали виходити із зони комфорту та

вчити українську мову. Діяльність таких відкритих симпатиків «русского мира», прихованої «п'ятої колони», була налаштована на те, щоб українські громадяни не ідентифікували себе українцями, а мали пострадянську (проросійську) свідомість. Особливо мешканці Сходу та Півдня України, які є повноправними громадянами Української держави і мають володіти українською мовою, оскільки знання мови держави, в якій ти живеш, є ознакою європейськості, цивілізованості та культурності. Навіть якщо російськомовні громадяни не спілкуються українською мовою у побуті, в інших сферах своєї діяльності вони мають послуговуватися державною українською мовою, адже саме мова є ознакою національної належності до української політичної нації.

На нашу думку, українські законодавці мають внести зміни до статті 10 Конституції України, а саме позбавити російську мову привілейованого статусу.

**Висновки.** Таким чином, проаналізувавши особливості реалізації державної мовної політики в Україні в умовах відновлення української державності та набуття українською мовою державного статусу, ми дійшли таких висновків. По-перше, державна мовна політика була непослідовною і не завжди відповідала потребам часу. Так, дуже важливий мовний закон 1989 р., який був проривним у кінці 80-х років, у 90-х роках ХХ ст. вже застарів і потребував суттєвого доопрацювання, оскільки приймався за часів СРСР, а почав реально функціонувати в незалежній Україні. По-друге, українська влада була толерантною щодо росії і тому намагалася не порушувати статус-кво і не обмежувала сферу вживання російської мови, яка

продовжувала домінувати над українською у суспільстві, за винятком освіти і науки. По-третє, навіть за часів президентства В. Ющенка, який постійно декларував свою українськість і любов до української мови та культури, питання повернення повноцінного функціонування української мови в усі сфери державного і суспільного життя відкладалося на майбутнє. По-четверте, за каденції проросійського президента В. Януковича почався активний наступ на українську мову та повернення російській не лише де-факто, а і де-юре офіційного статусу в Україні. Яскравим прикладом цього стало прийняття і впровадження в життя мовного закону «Про засади державної мовної політики» 2012 р. На ці злочинні антиукраїнські дії національно-патріотична громадськість відповіла «мовним майданом». По-п'яте, лише з початком російсько-української війни українська мова почала поступово відновлювати свої позиції і витісняти російську із суспільного життя. Цей позитивний процес був підтверджений довгоочікуваним мовним законом «Про забезпечення функціонування української мови як державної» 2019 р., який, нарешті, поступово впроваджується у всі сфери життєдіяльності українського суспільства, допомагає українській мові зайняти своє гідне місце в Українській державі.

Отже, державна мовна політика України має реалізовуватись у контексті україноцентричної парадигми в усі сфери суспільного життя на всій території України, особливо на Сході та Півдні, які в радянську добу та за часів незалежності України найбільше постраждали від зросійщення та асиміляції. Саме тому вченим-українознавцям та



громадянському суспільству необхідно стимулювати всі гілки влади, а саме законодавчу, виконавчу і судову, виправляти зроблені помилки та заповнювати прогалини державної мовної політики кінця ХХ – початку ХХІ ст.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Ажнюк Б. М. Мовна політика: Україна і світ: монографія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2021. 420 с.
2. Євсєєва Г. Державна мовна політика та українська національна ідея: монографія. Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2010. 337 с.
3. Єрмоленко С. Мова і українознавчий світогляд. Монографія. Київ: НДІУ, 2007. 444 с.
4. Закон України про забезпечення функціонування української мови як державної. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>
5. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Лозинський Р. Мовна ситуація в Україні (суспільно-географічний погляд): монографія. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. 502 с.
7. Масенко Л. Т. (У)мовна (У)країна. Київ: Темпора, 2008. 88 с.
8. Масенко Л. Т. Мова і суспільство: Постколоніальний вимір. Київ: Вид. дім «КМ Академія», 2004. 163 с.
9. Мовна політика та мовна ситуація в Україні: аналіз і рекомендації / за ред. Ю. Бестерс-Дільгер. Київ: Видавничий дім «Киево-Могилянська академія», 2008. 363 с.
10. Мовна ситуація в Україні: між конфліктом та консенсусом / О. М. Майборода (гол. ред.). Київ: Ін-т політ. і етнонац. досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2008. 398 с.
11. Мовне законодавство. *Енциклопедія сучасної України*. URL: <https://esu.com.ua/article-68169>
12. Про засади державної мовної політики. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17/ed20120703#Text>
13. Про мови в Українській РСР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8312-11>
14. Радевич-Винницький Я. Двомовність в Україні: теорія, історія, мововживання: монографія. Київ; Дрогобич: Посвіт, 2011. 590 с.
15. Радевич-Винницький Я., Іванишин В. Мова і нація: Тези про місце і роль мови в національному відродженні України. 6-те видання, доповнене. Львів: Видавництво «Апріорі», 2012. 212 с.
16. Руда О. Г. Комунікативні девіації в умовах українсько-російського білінгвізму: монографія / НАН України, Ін-т укр. мови. Київ, 2009. 198 с.
17. Руда О. Г. Мовне питання як об'єкт маніпулятивних стратегій у сучасному українському політичному дискурсі: монографія / НАН України, Ін-т укр. мови. Київ, 2012. 232 с.
18. Савойська С. Мовна політика у сучасній Україні: деструктивні і конструктивні виміри: монографія / Міжрегіон. акад. упр. персоналом. Київ: Просвіта, 2015. 687 с.
19. Савойська С. Мовно-комунікативна політика як специфічна область державної політики в поліетнічному соціумі: теоретико-історіологічний аналіз: монографія. Київ: Просвіта, 2013. 422 с.
20. Савойська С. Мовно-політичний сепаратизм як фактор дестабілізації національної єдності українського суспільства в умовах пострадянської трансформації. Київ: Просвіта, 2011. 408 с.
21. Ткаченко О. Б. Українська мова: сьогодення й історична перспектива. Київ: Наук. думка, 2014. 511 с.
22. Українська мова. Енциклопедія. Вид. 2-ге, випр. і доп. Київ: Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. С. 357, 361.
23. Шевчук Ю. Мовна шизофренія. Брустури: Дискурс, 2015. 60 с.

#### REFERENCES

1. AZHNIUK, B. (2021). *Language Policy: Ukraine and the World: A Monograph*. Kyiv: Publishing House of Dmytro Buraho, 420 p. [in Ukr.]

2. YEVSIEIEVA, H. (2010). *State Language Policy and the Ukrainian National Idea: A Monograph*. Dnipropetrovsk: DRIPA NAPA, 337 p. [in Ukr.]
3. YERMOLENKO, S. (2007). *Language and the Ukrainian Studies Worldview. A Monograph*. Kyiv: RIUS, 444 p. [in Ukr.]
4. *The Law of Ukraine on Ensuring the Functioning of the Ukrainian Language as the State Language*. [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> [in Ukr.]
5. *Constitution of Ukraine*. [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukr.]
6. LOZYNSKYI, R. (2008). *The Language Situation in Ukraine (a Socio-Geographical Perspective): A Monograph*. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv Publishing House, 502 p. [in Ukr.]
7. MASENKO, L. (2008). *Conditional Ukraine (Linguistic State)*. Kyiv: Tempora, 88 p. [in Ukr.]
8. MASENKO, L. (2004). *Language and Society: The Postcolonial Dimension*. Kyiv: KM Akademia Publishing House, 163 p. [in Ukr.]
9. BESTERS-DILHER, Yu., ed. (2008). *Language Policy and Language Situation in Ukraine: Analysis and Recommendations* (2008). Kyiv: Kyiv Mohyla Academy Publishing House, 363 p. [in Ukr.]
10. MAIBORODA, O., ed. (2008). *Language Situation in Ukraine: Between Conflict and Consensus*. Kyiv: Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the NAS of Ukraine, 398 p. [in Ukr.]
11. *Language Legislation. Encyclopedia of Modern Ukraine*. [online] Available at: <https://esu.com.ua/article-68169> [in Ukr.]
12. *About the Basics of State Language Policy*. [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17/ed20120703#Text> [in Ukr.]
13. *About Languages in the Ukrainian SSR* [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8312-11> [in Ukr.]
14. RADEVYCH-VYNNYTSKYI, Ya. (2011). *Bilingualism in Ukraine: Theory, History, Language Use: A Monograph*. Kyiv; Drohobych: Posvit, 590 p. [in Ukr.]
15. RADEVYCH-VYNNYTSKYI, Ya., IVANYSHYN, V. (2012). *Language and Nation: Theses about the Place and Role of Language in the National Revival of Ukraine*. 6th ed., ext. Lviv: Apriori Publishing House, 212 p. [in Ukr.]
16. RUDA, O. (2009). *Communicative Deviations in the Conditions of Ukrainian-Russian Bilingualism: A Monograph*. NAN of Ukraine, Institute for Ukrainian Language. Kyiv, 198 p. [in Ukr.]
17. RUDA, O. (2012). *The Language Issue as an Object of Manipulative Strategies in Modern Ukrainian Political Discourse: A Monograph*. NAS of Ukraine, Institute for Ukrainian Language. Kyiv, 232 p. [in Ukr.]
18. SAVOISKA, S. (2015). *Language Policy in Modern Ukraine: Destructive and Constructive: Interregional Academy of Personnel Management*. Kyiv: Prosvita, 687 p. [in Ukr.]
19. SAVOISKA, S. (2013). *Linguistic and Communicative Policy as a Specific Area of State Policy in a Polyethnic Society: Theoretical and Historical Analysis: A Monograph*. Kyiv: Prosvita, 422 p. [in Ukr.]
20. SAVOISKA, S. (2011). *Linguistic-Political Separatism as a Factor Destabilizing the National Unity of Ukrainian Society in the Conditions of Post-Soviet Transformation*. Kyiv: Prosvita Publishing Centre, 408 p. [in Ukr.]
21. TKACHENKO, O. (2014). *Ukrainian Language: Present and Historical Perspective*. Kyiv: Naukova dumka, 511 p. [in Ukr.]
22. *Ukrainian Language. Encyclopedia*. (2004). 2nd ed., rev. and ext. Kyiv: Publishing House «Ukrainian Encyclopedia» N. A. M. P. Bazhan, pp. 357, 361. [in Ukr.]
23. SHEVCHUK, Yu. (2015). *Language Schizophrenia*. Brustury: Dyskurs, 60 p. [in Ukr.]